

**Organisaties voor indicatie-
stelling schrijven soms het
gebruik van specifieke tests
voor en gebruiken scherp
omschreven ondergrenzen
als criterium**

**Hoe ga ik daar
als psycholoog
mee om?**

**Is het mogelijk bij allochtone
kinderen in Nederland een
intelligentietest af te nemen
en de uitkomsten te
interpreteren?**

**Hoe bruikbaar en
betrouwbaar zijn
dan de gevonden
scores?**

**Wanneer je bij kinderen een
laag intelligentieniveau
verwacht, mag je dan
gebruik maken van een
intelligentietest voor
jongere kinderen?**

**Wat zegt dat over
de behaalde
testscores?**

**VEELGESTELDE VRAGEN OVER
INTELLIGENTIETESTS**

Beslissingen van organisaties voor indicatiestelling hebben een enorme impact op het leven van de betrokkenen. Wel of geen persoonsgebonden budget (PGB), wel of geen speciaal onderwijs, of wel of geen plaatsing in een (forensisch) behandelingsinstituut. De psycholoog wordt in deze situaties terecht gehouden aan strikte regels van zorgvuldigheid. Volgens de beroepscode is de psycholoog zelf verantwoordelijk voor het selecteren van adequate testinstrumenten, waarmee een zo betrouwbaar mogelijk beeld wordt verkregen. Wanneer een indicatie-instelling testinstrumenten voorschrijft, die voor het kind in kwestie niet de meest geschikte instrumenten zijn, moet je als psycholoog het gesprek aangaan met die instelling (met de gedragsdeskundige die deel uitmaakt van de instelling). Het feit dat een 'niet passend' instrument voorgeschreven wordt ontslaat de diagnosticus niet van de verantwoordelijkheid voor het gebruik hiervan. De diagnosticus moet dus altijd de instrumentkeuze kunnen verantwoorden.

Wanneer een indicerende organisatie een scherp omschreven grens hanteert, rapporteert de psycholoog nog steeds in termen van een betrouwbaarheidsinterval voor de gevonden test scores. In de rapportage wordt nog steeds aangegeven hoe de gevonden scores passen in een totaal diagnostisch beeld. In geval van twijfel geeft de diagnosticus in de rapportage aan welke factoren zwaar wegen bij het nemen van een beslissing. Wanneer een IQ score buiten een gehanteerde grens valt en de psycholoog meent dat een indicatie toch terecht is, dan geeft hij in zijn rapportage aan waarom er sprake is van een berede-nerde afwijking.

Er bestaan geen cultuurvrije testinstrumenten. De kinderen die opgegroeid zijn in de dominante cultuur waarvoor een test ook genormeerd is, scoren meestal hoger op die test. Deze hogere scores verwijzen niet zonder meer naar een hoger niveau van inzichtelijk functioneren. Deze constatering geldt ook voor non-verbale intelligentietests. De gevonden verschillen kunnen niet geheel verklaard vanuit verschillen in taalvaardigheid.

Er bestaat dus geen oplossing in de vorm van een cultuur vrije intelligentietest, zoals vroeger wel werd gedacht met het gebruik van bijvoorbeeld een Raven Matrices test. Veelal neemt men de toevlucht tot een nonverbale test als de SON-R 2 1/2 - 7 of SON-R 5 1/2 - 17 waarmee men in elk geval een schatting van het nonverbale deel van de intelligentietest kan krijgen. Verbale aspecten van intelligentie zijn echter ook heel belangrijk voor het latere schoolse presteren. Daarom verdient het aanbeveling ook verbale onderdelen af te nemen, bijvoorbeeld in de vorm van een RAKIT waarbij kinderen over het algemeen vrij passief kunnen meewerken indien zij de instructie maar begrijpen.

Tegelijkertijd zijn de gevonden test scores niet zinloos. De scores kunnen wel degelijk een voorspellende waarde hebben ten aanzien van het functioneren op vergelijkbare terreinen, waar de vertrouwde met de dominante cultuur een grote rol speelt (zoals bijvoorbeeld het schoolse leren).

IQ scores onder de 50 hebben een verminderde betrouwbaarheid en spreiden slecht omdat de meeste intelligentietests een bereik kennen van +3 en -3 standaarddeviaties van 100 en derhalve geen scores kennen beneden de 50. Men kan er daarom toe overgaan om een test voor jongere leeftijden af te nemen en na te gaan hoe de persoon op deze test presteert. In dit geval wordt de mentale leeftijd van het individu in kaart gebracht. Bij het hanteren van de mentale leeftijd is er het gevaar van het vergelijken van appels met peren: kinderen met een biologische leeftijd van 12 jaar zijn in veel opzichten niet te vergelijken met kinderen van 8 jaar, hoewel de mentale leeftijden overeenkomen. Het gaat hierbij om de discussie of mentale retardatie een kwestie is van louter een ontwikkelingsachterstand (met daarbij nog steeds de vraag op welke gebieden) of van een kwalitatief anders verlopende ontwikkeling.

De gedragsdeskundige kan dus gebruik maken van een intelligentietest voor jongere kinderen wanneer hij in kaart wil brengen wat de geteste in gedragsopzicht wel en niet kan. Echter aan dit testgedrag kunnen geen test scores (in de zin van 'mental age' gegevens) worden ontleend.

De gedragsgegevens dienen dan gekoppeld te worden aan theoretische referentiekaders, kennis over het kind, praktijkervaring en de combinatie van deze factoren.

Deze flyer is op verzoek van de sector Jeugd van het NIP samengesteld door de congrescommissie van het congres *Zin en onzin van diagnostiek* op 28 en 29 januari 2005.

De ontwikkelingen in het vak gaan snel.

Sommige antwoorden hebben daarmee mogelijk een beperkte geldigheid.

De sector Jeugd ziet deze flyer dan ook als een product in ontwikkeling.

Met dank aan:

Helen E. Bakker
Britt van Beek
Annematt Collot d'Escury-Koenigs
Frida van Doorn
Albert Ponsioen
Wilma Resing

EEN IQ-SCORE IS GEEN EINDPRODUCT, MAAR EEN VERANTWOORD UITGANGSPUNT VOOR EEN REDENEERPROCES - OVER DAT ENE KIND, IN DIE SITUATIE, EN NAAR AANLEIDING VAN SPECIFIEKE VRAGEN

FAQ

Scores op de WISC-III^{NL}
vallen lager uit dan die
op de WISC^{RN}

Kan ik de oude WISC^{RN} nog wel blijven gebruiken?

Stelregel bij de keuze van een intelligentietest dient te zijn: gebruik een test met recent vastgestelde normen. De WISC^{RN} kent verouderde normen. De vastgestelde scores geven een overschatting van het intelligentieniveau. Wanneer de WISC^{RN} gebruikt wordt, moet in het verslag gemotiveerd worden waarom gebruik gemaakt wordt van een test met verouderde normen. Ook moet in het verslag worden aangegeven dat de intelligentiescores bij gebruik van een meer recent genormeerde test waarschijnlijk lager uit zouden vallen (op dit moment wordt met de WISC-RN de gemiddelde intelligentie van een groep zo'n 6 punten te hoog ingeschat). Het is echter te simpel om dat te vertalen naar de scores op een intelligentietest van een individueel kind.

Voor iedere intelligentietest geldt, tot nu toe, dat er over een periode van zo'n 30 jaar een toename van ruwe scores ter waarde van ongeveer 10 IQ punten wordt gevonden. Onder meer op grond van deze gegevens wordt de normering periodiek bijgesteld. Voor elke leeftijdsgroep wordt opnieuw de gemiddelde ruwe score bepaald en daaraan wordt de normscore van 100 gekoppeld. Bij de interpretatie van scores van elke intelligentietest moet dus worden meegewogen hoe oud de normering is. Bij de rapportage moet worden uitgelegd van welke normering gebruik is gemaakt en wat dat zegt over de interpretatie van de scores op de test. In principe dient men echter altijd gebruik te maken van de meest recente normeringsgegevens.

Hoe moet ik met IQ scores omgaan in de rapportage?

Een IQ score is een schatting van het cognitieve niveau waarop iemand functioneert. Dat betekent dat er ook altijd sprake is van een standaardmeetfout, die varieert afhankelijk van de betrouwbaarheid van de testscore, de factorscores en eventueel van individuele subtestscores. Bij de interpretatie van de testcores en in de verslaglegging kan daarom beter gebruik gemaakt worden van betrouwbaarheidsintervallen in plaats van een specifieke IQ score. De gevonden testcores kunnen daarbij tussen haakjes worden vermeld.

Voor de indeling van IQ scores wordt het volgende systeem gehanteerd. Deze indeling wordt door Resing en Blok (beiden lid van de COTAN) uitgelegd in *De Psycholoog* van mei 2002. De indeling sluit aan bij Amerikaanse indelingen en is ook in Nederlandse testhandleidingen terug te vinden.

IQ-INDELING	IQ-ONDERGREN	PERCENTAGE	LABELING / CLASSIFICATIE
> 130	130.5	2.1	Zeer begaafd
121 – 130	120.5	6.4	Begaafd
111 – 120	110.5	15.7	Boven gemiddeld
90 – 110	89.5	51.6	Gemiddeld
80 – 89	79.5	15.7	Beneden gemiddeld
70 – 79	69.5	6.4	Laag begaafd / moeilijk lerend
50-69	49.5	2.08	Lichte verstandelijke beperking, licht zwakzinnig

Wat heb je eigenlijk aan scores op een intelligentie- test?

De IQ score is een goede enkelvoudige predictor voor bijvoorbeeld succes in vervolgonderwijs of loopbaan. In combinatie met andere predictoren is de voorspellende waarde uiteraard beter. Het is echter niet zo dat de relatie tussen beide factoren in de orde van 1 ligt. Intelligentiescores hangen over het algemeen tussen .40 en .60 samen met schoolsucces. Factoren als motivatie, interesses, persoonlijkheid en beschermende en beschadigende factoren in de levensgeschiedenis en de sociale omgeving zijn eveneens belangrijk. De psycholoog moet op basis van testgegevens, kennis over belangrijke beschermende en beschadigende factoren, en zijn observaties van en informatie over het kind tot een beredeerde conclusie komen over diens waarschijnlijke mogelijkheden en beperkingen. Het is ons vak als psycholoog om tot diagnostische beeldvorming te komen, waarin de vastgestelde testcores een afgewogen plaats krijgen.

Hoe bruikbaar is een intelligentie- test bij jonge leerlingen?

Bij jonge kinderen kan op basis van de scores op een intelligentietest slechts een indicatie van het niveau van cognitief functioneren worden gegeven. Harde uitspraken over blijvende kindkenmerken zijn bij IQ scores van jongere kinderen niet mogelijk. Naarmate kinderen ouder worden wordt de IQ score stabiel, tot dat (gemiddeld gesproken) op 7- of 8-jarige leeftijd een vrij hoge mate van stabiliteit is bereikt. Dat betekent niet dat het zinloos is om bij jonge kinderen een intelligentieonderzoek te doen. Weging van IQ scores binnen een totaal beeld kan wel belangrijk zijn voor beslissingen over de juiste hulpverlening en/of verwijzing op dat moment. In deze situatie staan de IQ cijfers niet centraal. Ze zijn ingebed in een totaal van testcores, observaties, interviewgegevens etc. Ze hebben een betrekkelijke en tijdelijke waarde voor het multidisciplinaire team dat op dat moment een beslissing moet nemen.

Achtergrondinformatie bij deze flyer

- Resing, W., Blok J., 2002. *De classificatie van intelligentiescores. Voorstel voor een eenduidig systeem.* De Psycholoog, jg 37; 5. pagina 244-248
- Beroepscode 1998
- Algemene Standaard Testgebruik
- Knelpunten WEC/REC: psychologen slaan alarm

Deze documenten zijn te downloaden via
www.jeugdpsycholoog.nl

**ZOALS EEN IQ SCORE GEEN EINDPRODUCT IS,
ZO IS DEZE FLYER GEEN EINDPRODUCT,
MAAR EEN STAP IN EEN PROCES VAN VERANT-
WOORDE, ZICH ONTWIKKELENDE DIAGNOSTIEK**